

Adam Sadowski
Uniwersytet Łódzki

Reverse Logistics w terminologii w logistycznej

Dynamiczny rozwój logistyki jako dyscypliny naukowej, zarówno w skali światowej jak i w Polsce, w ostatnich latach spowodował znaczący wzrost liczby publikacji w tym obszarze badawczym. Czytelnik może odnieść wrażenie dysonansu między zagadnieniami poruszonymi w literaturze logistycznej a językiem, jakim posługują się autorzy. Należy jednoznacznie stwierdzić, że współczesne kierunki rozwojowe w logistyce (takie jak eurologistyka, zorientowane logistycznie zarządzanie strategiczne przedsiębiorstwem czy logistyka miejska) wymagają uściślenia stosowanej terminologii¹. Wprowadzanie nowych pojęć powinno być poparte dyskusją naukową w celu uniknięcia późniejszych nieścisłości w warstwie terminologicznej.

Jedną z takich koncepcji, wokół której konieczna wydaje się dyskusja dotycząca przyjęcia jednej, powszechnie akceptowanej nazwy, jest **reverse logistics**². W krajowej literaturze logistycznej aktualnie współistnieje wiele określeń dla tego pojęcia, takich jak logistyka odpadów, logistyka odwrotna, zwrotna czy logistyka zwrotów.

Zdaniem P. Blaika, przyjmując kryterium funkcjonalne podziału systemów logistycznych można wyróżnić podsystem logistyczny w sferze **zwrotów towarów, opakowań i odpadów**³. Jednocześnie Autor podkreśla odwrotny kierunek, tj. od klientów do dostawców przepływów fizycznych w ramach zachodzących procesów logistycznych.

Cz. Skowronek i Z. Sarjusz-Wolski przy omawianiu zagadnienia opako-

wania jako składnika procesów logistycznych posługują się pojęciem logistyka odpadów, który ma związek z funkcją utylizacyjną opakowań – recyklingiem i utylizacją⁴.

Według K. Rutkowskiego, do głównych trendów w handlu końca XX w. zalicza się *rosnące przepływy zwrotne oraz sprzętu manipulacyjnego w celu możliwości ich utylizacji bądź ponownego użycia; [...] detaliści zostali w ich wyniku zmuszeni do większego zaangażowania się w logistykę zwrotną (reverse logistics)*⁵. Także J. Witkowski, omawiając koncepcję łańcucha dostaw, posługuje się określeniem logistyka zwrotna i akcentuje ekonomiczne, ekologiczne i społeczne znaczenie tego typu przepływu. Podkreśla on przeciwny kierunek, mniejsze natężenie oraz mniejszą wartość w stosunku do głównego strumienia przepływu, strumieni w ramach *reverse logistics*. Logistyka zwrotna przyczynia się zdaniem autora do wzrostu sprawności i efektywności łańcucha dostaw⁶.

Zdaniem H.Ch. Pfohla, podział fazowy logistyki obejmuje takie podsystemy, jak logistyka zaopatrzenia, logistyka produkcji, logistyka dystrybucji, logistyka części zamiennych oraz **logistyka powtórnego zagospodarowywania**⁷. Logistyka powtórnego zagospodarowywania może być zdefiniowana jako *zastosowanie koncepcji logistyki w odniesieniu do pozostałości (odpadów), aby w ten sposób spowodować ekonomicznie i ekologicznie skuteczny ich przepływ, przy jednoczesnej transformacji przestrzenno – czasowej, włącznie ze zmianą ilości i gatunku*⁸. W zależności od ilości podsystemów, wyróżnionych w systemie logistyki powtórnego zagospodarowania, można wyróżnić jedno lub wielostopniowe kanały dystrybucji i odpowiadające im cykle obiegu odpadów. Główne cele tej

Tab. 1. Pojęcia związane z koncepcją reverse logistics. Źródło: M.P. de Brito, R. Dekker, S.D. Flapper, *Reverse logistics: a review of case studies*, [w:] B. Fleischmann, A. Klose (red.), *Distribution Logistics. Advanced Solutions to Practical Problems*, Springer Verlag, Berlin 2005, s. 204.

Asset recovery	Garbage	Reclaim	Return
By-products	Gate keeping	Reclamation	Reuse/ re-use
Byproducts	Green logistics	Reconditioning	Reutilisation
Containers	Material recovery	Re-consumption	Reusable
Co-products	Obsolete (stock)	Recovery	Reverse logistics
Coproducts	Outlet	Recycling	Rework
Core	Overstock	Refill	Salvage
Defects	Post-consumer	Refillable	Secondary (material)
Defective	Producer responsibility	Refurbishing	Separation
Disassembly	Product ownership	Remanufacturing	Source reduction
Dismantling	Product recovery	Repack	Take back
Disposal	Product stewardship	Repair	Upgrading
Downgrading	Reassembly	Repairable	Value recovery
Energy recovery	Rebuild	Resale/ re-sale	Warranty
Environment	Recalls	Resell/ re-sell	Waste

¹ Zob. szerzej E. Golemska, M. Szymczak, *Współczesne kierunki rozwoju logistyki*, PWE, Warszawa 2006.

² Artykuł stanowi odpowiedź na propozycję przyjęcia polskiej nazwy logistyka odzysku dla koncepcji reverse logistics.

³ P. Blaik, *Logistyka*, PWE, Warszawa 1996, s. 68.

⁴ Cz. Skowronek, Z. Sarjusz-Wolski, *Logistyka*, PWE, Warszawa 2003, s. 100.

⁵ K. Rutkowski, *Wprowadzenie do logistyki dystrybucji*, [w:] K. Rutkowski (red.), *Logistyka dystrybucji*, Difin, Warszawa 2001, s. 58.

⁶ J. Witkowski, *Zarządzanie łańcuchem dostaw*, PWE, Warszawa 2003, s. 14.

⁷ H.Ch. Pfohl, *Systemy logistyczne. Podstawy organizacji i zarządzania*, ILiM, Poznań 2001.

⁸ Tamże, s. 223.

konceptji skupiają się na obniżaniu kosztów logistycznych związanych z produktami wycofywanymi z rynku (*end-of-life product*, ELP) – cele ekonomiczne oraz z ograniczaniem szkodliwego oddziaływania ELP na środowisko naturalne – cele ekologiczne. Cele te uzupełniają się wzajemnie i wskazują na kompleksowy charakter *reverse logistics*. Według H.Ch.Pfohla, podsystemy funkcjonalne logistyki powtórnego zagospodarowywania obejmują: obsługę, gospodarkę magazynową, magazyn, opakowanie, transport oraz zbiórkę i segregację odpadów.

Zdaniem autorów **Słownika terminologii logistycznej**, stanowiącego rezultat prac translatorskich związanych z przełożeniem na język polski i ujednoczeniem terminów związanych z logistyką, stosowane powszechnie w literaturze anglojęzycznej pojęcie *reverse logistics* oznacza **logistykę powtórnego zagospodarowania** i jest bardzo zbliżone do ujęcia prezentowanego przez H.Ch. Pfohla. Wspomniane, cenne kompendium terminologiczne podaje następującą definicję logistyki powtórnego zagospodarowania – *zarządzanie procesami przemieszczania produktów uszkodzonych, błędnie dostarczonych, zużytych, zbędnych, zaklasyfikowanych jako zapasy nadmierne oraz wykorzystanych jednorazowych opakowań*⁹.

Przytoczony przegląd wybranych z krajowej literatury określeń dla *reverse logistics* potwierdza tezę o funkcjonowaniu w nauce często zupełnie odmiennych terminów opisujących tę samą koncepcję. Jeżeli rozszerzymy rozważania terminologiczne o żargon, jaki funkcjonuje w praktyce zarządzania, łatwo uzyskamy bogate spektrum pojęć, które stanowią pochodną angielskiej nazwy¹⁰. Zdaniem autora artykułu, jest to wynik funkcjonowania w języku angielskim szeregu pojęć bliskoznacznych, związanych koncepcją *reverse logistics*, określających procesy logistyczne związane z kanałami redystrybucji (tabela 1).

Zaprezentowany zestaw terminów anglojęzycznych uwytkła problemy związane z przyjmowaniem właściwych nazw polskich. Czytelnik może zobaczyć, że praktycznie wszystkie pojęcia mają bliższy lub dalszy związek z odwrotnymi strumieniami fizycznego przepływu produktów; od klientów do dostawców. Przyjęcie odpowiedniej nazwy polskiej powinno wynikać ze zrozumienia istoty koncepcji oraz obiektu badań, a nie z łatwości przekładu na język polski pojęć anglojęzycznych¹¹. Dlatego też próby wprowadzania kolejnych, nowych terminów logistycznych powinny być zawsze poprzedzone wnikliwym przeglądem istniejącego krajowego dorobku, który jest już stosunkowo bogaty.

W świetle powyższych rozważań terminologicznych w opinii autora wydaje się, że pojęciu *reverse logistics* najlepiej odpowiadają: logistyka powtórnego zagospodarowania (czy logistyka powtórnego zagospodarowywania) oraz logistyka zwrotna. Opinia ta stanowi wynik badań teoretycznych modeli logistyki powtórnego zagospodarowania oraz empirycznych, związanych z analizą systemów recyklingu różnych działów produkcji, takich jak przemysł piwowarski, papierniczy oraz motoryzacyjny (problem pojazdów wycofywanych z eksploatacji (*end-of-life vehicles*, ELV)).

⁹ Słownik terminologii logistycznej, ILiM, Poznań 2006, s. 91.

¹⁰ Zob. na przykład C.Slijkhuis, Rozszerzony łańcuch dostaw firmy Flextronics – używane pojęcie logistyka zwrotów.

¹¹ W najnowszych krajowych publikacjach z dziedziny logistyki można spotkać często niefortunne, jak efekt bykowca (*bullwhip*).